

БИБЛИОГРАФИЯТА НА ОРДЕНА НА ЗМЕЯ, ИЛИ ОРДЕНА НА ПОДЗЕМНАТА ВАВИЛОНСКА КУЛА

Стилианос Капатос

Атински национален и Каподистриен университет

Резюме: Темата на доклада е разглеждането на библиографията на Ордена на Змея, или Ордена на подземната Вавилонска кула, в Западна Украйна (Карпатска Рус), основан от украинския теоретик на (нео)езичесвото Владимир Шаян през 30-те години на миналия век. Именно тук се крие новостта на нашата работа, защото библиографията на този Орден е нещо непознато и неизследвано в научната литература. Тя е свързана с въпроси и теми като дефиниране на доброто и злото, сравнителна митология, славянска (българска) история, Библия и др. **Ключови думи:** библиография; Владимир Шаян; неоезичество; Орден на Змея; Карпатска Рус

ВЪВЕДЕНИЕ

Сред трудовете на Шаян са монографии¹, посветени на култа към бога Слънце, бог Перун, славянската (украинската) езическа вяра като цяло, нейния сравнителен анализ с християнската религия въз основа на материали, свързани с Библията, и др., написани от него от 1936 г. нататък. Книгите на Шаян продължават да се (пре)издават и до днес от издателството на разглеждания в тази статия шаянски Орден, който освен в Украйна се разпространява и в други страни по света, като например в Русия, Беларус. В тези книги Шаян пише, че през 1934 г. във вулканичната планинска верига Вигорлат-Гутин в днешната украинска част на Карпатите той създава Ордена на Змея, или Ордена на подземната Вавилонска кула. Една от целите на създаването на този орден е духовното преустройство на езическата славянска вяра, която е била особено развита в украинските земи по време на държавата Киевска Рус до нейното покръстване от Великия княз Владимир I (988) (Shayan, 1936; 1946a; 1963; 1970).

Всъщност една от най-важните характеристики на библиографията на Шаян е сравнителният анализ на славянското (украинското) езичество с езическата религия на културата на инките в Южна Америка върху теми като митологичния модел на света, митологичните светове (например подземния), вулканиите и др. Най-яръкият пример е сравнението му между вулканичните планини Вигорлат-Гутин и андския гигант Охос дел Саладо – най-високият действащ вулкан на Земята (6893 м), който за религията на инките обединява три свята: земния свят с подземния (вулканични пещери и кратери, като портали към подземния свят в митологията) и небесния митологичен свят, поради височината си. Но въпросът за влиянието върху Шаян от южноамериканското културно движение на магическия реализъм, тясно свързано с теми като езичесвото и митологията на южноамериканските коренни народи и Вавилонската кула (Хорхе Луис Борхес), е отворен за по-нататъшни изследвания.

МЕТОДОЛОГИЯ

Теоретична и методологична основа на нашата работа: в статията са използвани традиционните методи на философско изследване, като задълбочен анализ на първични източници, т.е. книгите на Шаян, тяхната теоретична интерпретация и синтез, анализ на характеристиките на идеологията, философията, структурата, историята на Ордена и сравнителен анализ на философските възгледи на неговите представители (Шаян) в общия философски и социокултурен контекст. Тоест нашата работа използва „проблемно базиран метод“, който съчетава теоретични и културно-философски аспекти на реконструкцията на мисълта, както и методи и техники, разработени в рамките на сравнителен подход към изучаването на развитието на този орден. По този начин една от основните задачи на тази работа е да формира у българските (академични) читатели необходими знания за по-нататъшни изследвания по нейната тема, която, както ще видим, е свързана и със самата България.

РЕЗУЛТАТИ

Като религиозен мислител, Шаян избира най-плодотворната, от негова гледна точка, форма на изследване – историософското изследване, в рамките на което, необходимо е да се обясни, актуалните исторически въпроси (на славянския свят, включително на българския) се разглеждат в контекста на моралните и религиозни ценности на християнската религия и нейните фундаментални догми. Например в своята основополагаща книга *„Библията като идеология“* (Библія як ідеологія, 1970) той подчертава значението на библейската история като огледало на славянската история и индивидуалната човешка история, което ще анализираме по-долу (Shayan, 1970). Друга книга от същия автор, *„Проблемът на украинската вяра“* (Проблема української Віри, 1946а), сравнява периода на доминиращата езическа религия на славянския свят с предучилищния (детски) период в човешката история, когато „се формират архетипи на детските фантазии: тъмни призраци, въображаеми приятели, герои, злодеи и др.“, подобни на езически богове, демони, стихии и други подобни елементи на определена религия. Последните включват и змея, който първоначално се противопоставя за зло от човека (Shayan, 1946а).

В неговите произведения, като например *„Химн на вселенската тайна“* (Гімн про всевітню тайну, 1947), размислите на Шаян върху славянския свят са представени като комплекс от взаимносвързани проблеми, сред които централно място в неговите историософски конструкции заема идеята, че средновековният християнски славянски свят е като дете в ученически години; християнството и обръщането на славянския свят към християнството се сравняват с образованието, което като теоретична и духовна институция води човек до пълно преосмисляне на предишния му детски фантастичен мироглед, точно както християнството води (славянския свят) до пълно преосмисляне на езическия митологичен мироглед, който е имал преди това. Идеята продължава, че периодът на младостта с развитието на сексуално и бунтарско поведение в чо-

вешкият живот е периодът на революции в историята на славянския свят и света като цяло през XX век, като най-ярките примери са Руската революция и Септемврийското въстание в България (1923), довело до революционния период до 1925 г. и атентата в църквата „Света Неделя“ на 16 април 1925 г. Най-общият характер на тези революции е връзката им с комунизма – марксизма, и по този начин с (войнстващия) атеизъм, който Шаян сравнява с омразата, която често се появява у младите хора срещу училището (Shayan, 1947).

По-конкретно, Шаян представя периода на младостта като подземния свят на (духовно) мъртвите, който е последван във времето от периода на детството, който той символизира със земята (земната повърхност). Заклучаваме, че от тук Ордена на Шаян взема името си: Ордена на подземната Вавилонска кула, или Ордена на Змея. Интересно е, че двама съвременни украински изследователи на древните южноамерикански култури, Сергей Куприенко и Володимир Талах, в своите трудове за империята на инките се фокусират върху анализа на образа на змея в митологията на този народ. Те уточняват, че основата на научния им интерес към тези култури започва с Шаян, без да пишат нищо повече за него. Но това потвърждава, че Шаян е повлиял на научната насока на изучаване на тези култури, народи и религии и е дал името на своя орден, базирайки се и на митологията на инките. Очевидно е, че това име е символиката на отдалечаването от Бога и стъпките не за достигане до Бога, което е целта на библейската Вавилонска кула, а към Ада, който в славянските и други митологии от цял свят символизира подземния свят. Но третата част за Шаян е духовното възраждане от мъртвите и издигането до небесния духовен свят – важен и често срещан топос както в Библията, така и в митологиите, като славянската, и в украинския фолклор, който съдържа многобройни нейни елементи. Според определението на Шаян този период започва, когато човекът става възрастен, но най-важното, което ще анализираме по-долу, е, че този период започва „от тази кула и нейния Змей“ (Shayan, 1947; Talah, Kupryienko, 2013).

ИЗВОДИ

Актуалността на произведенията на Шаян се крие в появата и развитието на ритуално-митологичната теория (школа), която се оформя в началото на XX век, и някои от нейните най-важни представители са световноизвестните филолози и фолклористи Карл Густав Юнг (1875–1961) (Швейцария), Владимир Пропп (1895–1970) (СССР) и др.² Юнг, известен с теорията си за архетипите (герои, злодеи, гадатели, рицари, демони, светци, дракони, жреци и др.), пише в своята фундаментална „Червена книга“ (1918–1930), че те са елементи не само на митологията, фолклора, историята и др., но и на вътрешния характер на всеки от нас (Юнг 2019). Допълнително трябва да се отбележи, че в началото на XX век известните български писатели Николай Райнов (1889–1954) и Гео Милев (1895–1925) създават литературните произведения „Богомилски легенди“ (1912) и „Септември“ (1924), които са свързани с Библията (Вавилонската кула), с теми като грехопадение, духовно възраждане, християнство, митологии

и др. Особено „Септември“ на Гео Милев сравнява Септемврийското въстание, революционното насилие и др. с насилието на Разпятieto на Господ Иисус Христос, а също така говори за духовна революция за достигане не до земния комунистически рай, а до небесния духовен рай (Небесен Ханаан; Йерусалим).

ДИСКУСИЯ

Въпросът за взаимното влияние между библиографията на Шаян и неговия орден и гореспоменатите автори е отворен за по-нататъшно проучване. Новостта на неговия подход се крие в неговата уникалност и непознатост в сравнение с гореспоменатите, което се потвърждава и от неговото продължение, което ще анализираме по-долу.

а) За Шаян Змеят не представлява зло; той представлява това, което всеки от нас може да представи като зло. В книгата си „Създаването на човечеството“ (Сотворения людскости. Філософсько-ідеологічна проклямація, 1946) Шаян дава конкретни примери за неевропейски и нехристиянски народи, култури, религии, философии и др., като например южноамериканските народи с индиански корени (инките, вж. по-горе), които са били противопоставяни от християнския европейски свят като варварски, сатанински, безбожни и др. и са били жестоко унищожавани и преследвани. Шаян сравнява позицията спрямо тези народи с подобната позиция на древноеврейския народ спрямо библейските народи, които са езически, като филистимците, моавците и др., в рамките на гореспоменатото, че Библията е огледало на световната история (Shayan, 1946b).

б) Резултатът от тази враждебна позиция е създаването на физическа реакция, най-яркия пример за която Шаян намира в антиколониалната съпротива на неевропейските народи и в продължителните войни на евреите по време на Стария завет. Шаян уточнява, че тази реакция е била използвана от гореспоменатия носител на насилие, преследване и гонение, за да потвърди, че жертвата му е достойна да страда от тях (т.е. насилие, разрушение и др.). По-конкретно, според Шаян антиколониалната съпротива и нейните аспекти, като омразата към европейците и християнството, носено от тях, заедно с ужасните духовни, културни, физически и други последици от колониалното иго върху народи като индийците, африканците и др., са били използвани от колониалната власт като утвърждаване, че тези народи са безбожни, варварски и др. и следователно достойни за унищожение (Shayan, 1946b).

Много интересно е, че Шаян сравнява това поведение (позиция) с „престъпното“ според него поведение на ученици и учители срещу някой ученик или срещу група ученици, което се характеризира с неговото обиждане, физическо и друго насилие, в резултат на което жертвата развива революционна омраза не само към „тези, които превръщат живота ѝ в Ад, но и към цялото училище и образованието като цяло, с ужасни духовни и физически последици за нея. По този начин носителите на Ада в живота на тази конкретна жертва потвърждават, че той всъщност е проблемен човек и заслужава всичко, което му причиня-

ват“ (Shayan, 1946b). Видно е, че Шаян е тясно свързан с актуалния световен проблем с тормоза в училище, особено в нашия съвременен период. От изучаването на неговите материали не става ясно дали това се е случвало и с него, дали той говори за себе си.

в) В материали от другата му книга, *„Орден на Бога Слънце“* (Орден Бога Сонця. Збирка віршів, 1936), написана през 1936 г., той пише, че „неевропейските и нехристиянските народи не са безбожни и варварски, докато средновековните вещици или така наречените еретици, включително хуситите в Чехия, богомилите в България или други философски и религиозни доктрини на границата на (Римокатолическата) църква и европейския свят не са свързани със Сатаната³. Змеят не е от Сатаната; най-видният сатанист е самият Инквизитор, който ги е свързал със Сатаната и ги е унищожил в името на Бог като носители на Сатаната на Земята“ (Shayan, 1936). В рамките на анализа на този много важен цитат от Шаян следва да се отбележи, че Инквизиторът олицетворява гореспоменатото насилие, преследване, гонение, иго и т.н. и техните носители. Също така, както самият Шаян потвърждава, Инквизиторът е не само исторически, но и литературен символ. Но от друга страна, Инквизиторът е този, който унищожава самия Господ Исус Христос в романа на Достоевски и по този начин е характеризиран от Шаян като „новия фарисей“ (Shayan, 1936).

Определяйки образа на Инквизитора, Шаян стига до заключението, че Инквизиторът е фарисеят, разпнал Господ Исус Христос, защото последният не е носител на (революционно) насилие срещу езическата Римска империя, а е критик на вътрешните грехове на фарисея. Според Шаян този образ се среща у представителите на Руската и други подобни революции, като Септемврийското въстание в България, и съществува във всеки човек: тук Шаян говори за гореспоменатия образ на жертвата на училищния тормоз по същия начин, както руският архимандрит и литературен критик Рафаил Карелин, известен в цяла Източна Европа и на Балканите, включително в България, който в статията си *„Страстта на гнева“* (О страсти гнева), написана през 2009 г., пише: „Когато един ядосан човек (дете) не може да излее гнева си върху другите (отговорни за тормоза срещу него), той се мята в стаята си като... в клетка... започва да изпитва удоволствие от причиняването на болка на другите. Такива хора често израстват като манияци и садисти, които не само убиват, но и измъчват жертвите си. В това състояние човекът е убеден, че е прав във всичко, и се бори за установяване на справедливост“, пряко говорейки за носителите на Руската революция (Shayan, 1936; Karelin, 2009). Въпросът за взаимното влияние на библиографията на Шаян върху Карелин е отворен за по-нататъшно проучване.

Продължавайки нашите разсъждения, наблюдаваме следния парадокс: символът на Инквизитора – гонение, иго, преследване, насилие и т.н. – сега се свързва и с онези, които са представени от Шаян като неговите жертви и се бунтуват срещу него, като например носителите на Руската революция, Септемврийското въстание и други пролетарски въстания, революции, бунтове (към които, особено след Втората световна война, до голяма степен се присъединя-

ват и националноосвободителни антиколониални движения в гореспоменатите неевропейски страни от Африка, Индия и др.⁴), библейския еврейски народ под игото на Римската империя и жертвите на тормоз в училище. Парадоксът става по-сложен и интересен, когато се добави, че в другата си книга, „Най-висшата Святост“ (Найвища Святостъ. Студия про Свантевита, 1971) Шаян пише за Руската революция и Септемврийското въстание в България следното: „Тя са новата пролетарска версия на Априлското въстание през 1876 г. от новата Османска империя, която е западният капитализъм, империализъм, колониализъм, диктатори като Александър Цанков в България и руския царизъм“. Но едновременно с това антицърковните и политическите гонения в СССР и атеистичните, антиевропейски и т.н. революции като цяло, заедно с гореописания характер на „гневния човек (дете)“, Шаян характеризира като „новите Разпятия на Господ Иисус Христос“ (Shayan, 1971).

Самият Шаян дава отговор на този парадокс в същата книга, използвайки фразата „наследството на злото, което съществува във всеки от нас от самото начало“. Тук се съдържа целият смисъл на философията и идеологията на Ордена на Змея на Шаян, описана в следващите параграфи: „Зло и добро – многостранните роли, които всеки човек, народ, нация и т.н. играе едновременно“. Това ни доближава до гореспоменатата позиция на Юнг, според която светци, жреци, ангели, демони, гадатели, дракони, рицари и т.н. се намират едновременно вътрешно в душата на всеки човек. Също така философията на Ордена на Змея на Шаян е тясно свързана с марксистката теоретична позиция на антиколониализма (антиимпериализма), според която народите, които са под иго (колониално, чуждо, духовно, физическо и т.н.). особено за дълго време, са лишени от средствата за своето духовно, културно, икономическо и политическо развитие и в крайна сметка, дори когато успеят да извоюват свободата си, продължават да бъдат зависими от носителите на игото и продължават политиката на последните върху своите маси или други народи и държави. Поради тази причина в бившите колонии в Азия, Океания, Америка и Африка най-характерната ситуация след освобождението от колониалното иго включва бедност, престъпност, тероризъм, жестокости и кървави граждански войни, революции и диктаторски режими, които са или прозападни, или антизападни⁵ (Shayan, 1971).

Интересно е, че според Шаян, точно както тази ситуация функционира като самоутвърждаване на варварството и неразвитостта на (бившия) колониален свят за самите носители на колониалното иго (вж. расисти и други подобни теории за неевропейските народи, вж. в същата книга в бележка 8 по-долу), по същия начин ужасните духовни и други последици от училищния тормоз оставят жертвата си духовно недееспособна за по-нататъшно духовно, социално и друго развитие и затова много често към нея се отправя следната характеристика: слабоумно хлапе, умствено изостанало; бавноразвиващо се дете и т.н., често от тези, които са отговорни за тази ситуация (Shayan, 1971). В резултат на това можем да предположим, че Шаян е свързан със, ако не и създател на

теоретичния термин за самоизпълняващото се пророчество (т.е. предсказание, което причинява собственото си изпълнение), официално въведен 15 години по-късно, през 1948 г., от известния американски социолог Робърт Кинг Мъртън (1910–2003) и използван в психологията, социологията и други хуманитарни науки, посветени на описанието на причините и последиците от тормоза в съвременната училищна среда.⁶

Друга идеологическа и философска основа за Шаян са теоретичните позиции на Проп (вж. по-горе), който във фундаменталната си книга по фолклористика *„Морфология на приказката“* (Морфология волшебной сказки, 1928), в главата за структурата на приказката, пише, че вредата (игото на злото) в живота на героя започва от самия него, след нарушаването на някои специфични морални, религиозни и други забрани.⁷ В тази рамка Шаян пише в книгата си, че приема, че злото съществува от самото начало в нас, „ако внимателно тълкуваме Молитвата: „Воскресение Христово видевши, поклонимся Святому Господу Иисусу, единому БЕЗГРЕШНОМУ“ (Shayan, 1971). Нарушаването на моралната забрана за Шаян е свързано с нарушаването на молитвата на Символа на вярата: „Вярвам в един Бог Отец, Вседържител, Творец на небето и земята, на всичко видимо и невидимо, включително всичко, на което ние, хората, с човешкия си разум можем да се противопоставим като на зло, но всъщност не правим нищо повече от това да изразяваме зло, което съществува в нас самите, нарушавайки най-важната Божия заповед за любовта към Неговото Творение. Това е правено от библейския еврейски народ (фарисея) по време на войните му срещу други народи, религии, култури и др., а от Инквизитора – срещу „вещици“, „еретици“, „революционери“, „змии и дракони“ и др., за да поеме след това тяхната роля като жертва на игото на преследване (например от езическата Римска империя), като революционер срещу него и неговите съвременни версии (например колониална християнска Европа, вж. по-горе), но това, което успява, е Разпятието на Господ Иисус“ (Shayan, 1971).

Но ако можем да осъзнаем това (например еврейският библейски народ; фарисеят инквизитор и революционерите; Русия, България и Османската империя, Римската империя и християнска Европа да бъдат представени от Шаян като едно лице) и да го приемем, то за Шаян има особено значение за гореспоменатия трети етап от възраждането на нашия живот, на който е посветено заглавието на книгата: най-висша Святост (Shayan, 1971), или според съвременния украински фолклорист, антрополог и социолог Георги Лозко: „етно-религиозно-личностно възраждане“, т.е. философско-религиозно движение, възникващо в Украйна и в други региони на славянския свят, като беларуска Полесия и Кавказ по време на съветската епоха. Ордена на Змея, или Ордена на подземната Вавилонска кула на Шаян също принадлежи към това движение, но имаме обща и частична информация за него, в рамките на разглеждането от Лозко на това явление като цяло (Lozko, 2007).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

И така, по време на нашето проучване установихме: а) философската, религиозна и идеологическа система на Шаян и Ордена на Змея, или Орден на на подземната Вавилонска кула, най-важните елементи от някои паралели между личната, библейската и световната история, с акцент върху Молитвата на Символа на вярата, триетапното разделение на света и др.; б) контекста на формирането на тази система и този орден като цяло с (евентуално) влияние върху Шаян от ритуално-митологичната школа (Юнг, Проп и др.), етнорелигиозно-личностното възраждане от XX век, магическия реализъм, марксизма, антиколониализма и др. Също така перспективата на шаянската библиография, благодарение на уникалната ѝ роля за обогатяването на изследванията в психологията, религията, митологията, фолклора и др. по актуални проблеми на нашето ежедневие, като например тормоза в училище, е много голяма. Това, освен допълнителната актуалност, дава възможност на нашата работа да се развие в по-детайлно и аналитично изследване. Накрая, но не на последно място, обект на по-нататъшни изследвания следва да бъде уникалният подход на Шаян към славянската и по-конкретно към българската история (богомилството, Априлското, Септемврийското въстание и др.). Това предоставя възможност за изследвания, чиято основа са неизвестни и материали от първа ръка, свързани с българистиката, която се развива в сътрудничество с академични, държавни, църковни и други институции в България.

БЕЛЕЖКИ

1. Вж. в ЛИТЕРАТУРА.
2. За повече информация относно митологическата и ритуално(нео) митологическата школа вж. например Козлов, А. С. (1981; 1984). *Структурализм и мифологическое литературоведение США: Проблемы взаимосвязи и интерпретации; Тенденции в литературоведении стран Западной Европы и Америки; Мифологическое направление в литературоведении США*. Москва: Высшая школа.
3. За повече информация относно тези гонения, преследвания и др., техните носители и жертви вж. Будур, Н. (2006). *Инквизиция: Гении и злодеи*. Москва: Олма-Пресс; Плавский, З. И. (2000). *Испанская инквизиция. Палачи и жертвы*. Санкт-Петербург: Дмитрий Буланин.
4. За повече информация относно тази връзка вж. Дегтерев, Д. А. (2026). *Советский союз и поддержка антиколониальной борьбы народов Азии, Африки и Латинской Америки*. Москва: Издательство Российского Исторического Общества.
5. За последствията на колониализма в съвременните бивши колонии според марксизма вж. Широкоград, А. (2025). *Колониализм в Африке. История преступлений Запада*. Москва: Издательство USSR.
6. Вж. Merton, R. (1948). The Self-Fulfilling Prophecy. *The Antioch Review*, 8(2), 193–210.
7. Вж. Проп, В. (1995). *Морфологията на приказката*. Превод от руски: В. Гер-

манов, Е. Германова. София: Христо Ботев (Серия по митология и културантропология).

REFERENCES

- Jung, C. G. (2019). *Chervenata kniga* [The red book] (P. Hadzhiyski, Trans.). Iztok-Zapad. (Original work published 2009). [Юнг, К. Г. (2019). *Червената книга*. (П. Хаджийски, прев.). Изток-Запад.]
- Karelin, R. (2009). *O strasti gneva: O duhovnoj zhizni* [On the passion of anger: On spiritual life]. Karelin-R. [Карелин, Р. (2009). *О страсти гнева. О духовной жизни*. Сайт архимандрита Рафаила Карелина.]
- Lozko, H. S. (2007). *Aktualizaciya ukrayins'koyi etnorelihiyi v yevropejs'komu konteksti* [Actualization of Ukrainian ethnoreligion in the European context]. Kyiv's'kyj nacional'nyj universytet imeni Tarasa Shevchenka. [Лозко, Г. С. (2007). *Актуалізація української етнорелігії в європейському контексті*. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.]
- Shayan, V. (1970). *Bibliia iak ideolohiia: Studia iz dilianky porivnialnoho relihiieznavstva* [The Bible as ideology: A study in the field of comparative religion]. Orden. [Шаян, В. (1970). *Біблія як ідеологія. Студія із ділянки порівняльного релігієзнавства*. Лондон: Орден.]
- Shayan, V. (1971). *Naivyshcha Sviatist: Studia pro Svantevyta* [The highest holiness: A study about Svantevit]. Orden. [Шаян, В. (1971). *Найвища Святість. Студія про Свантевита*. Лондон, Торонто: Орден.]
- Shayan, V. [Volodymyr]. (1936). *Orden Boha Soncyu. Zbirka virshiv*. [The Order of the Sun God. A Collection of poems]. Izmarahd. [Шаян, В. [Володимир]. (1936). *Орден Бога Сонця. Збірка віршів*. Львів: Измарагд.]
- Shayan, V. [Volodymyr]. (1947). *Hymn pro vsesvytnyu tajnu, v perekladani iz sanskrytu na 4 movy*. [Hymn of the cosmic mystery [Rigveda 10.129], translated from Sanskrit into 4 languages] Orden. [Шаян, В. [Володимир]. (1947). *Гимн про всевітню тайну, в перекладані із санскриту на 4 мови*. Аугсбург: Орден.]
- Shayan, V. [Volodymyr]. (1963). *Slovo Zolotoi diademie: Poema v deviaty chastynakh* [The word of the golden diadem: A poem in nine parts]. Orden. [Шаян, В. [Володимир]. (1963). *Слово Золотої діядеми. Поема в дев'яти частинах*. Лондон: Орден.]
- Shayan, W. [Wolhodymyr]. (1946a). *Problema ukrayins'koyi Viry* [The problem of the Ukrainian religion] (Vols. 1–6). Orden. [Шаян, В. [Володимир]. (1946a). *Проблема української Віри*. Ч. 1–6. Лондон: Орден.]
- Shayan, W. [Wolhodymyr]. (1946b). *Sotvorennnya lyuds'kosti. Filosofs'ko-ideolohichna proklyamaciya* [The creation of humanity: A philosophical-ideological proclamation]. Nova Epokha. [Шаян, В. [Володимир]. (1946b). *Створення людськості. Філософсько-ідеологічна проклямація*. Аугсбург: Нова Епоха.]
- Talax, V. N., Kupryienko, S. A. (2013). *Ameryka pervonachal'naya. Ystochnyky po ystoriyu majya, naua (astekov) y ynkov* [Primitive America: Sources on the history

of the Maya, Nahua (Aztecs) and Incas]. Vydavets Kupriienko S.A. [Талах, В. Н., Куприенко, С. А. (2013). Америка первоначальная. Источники по истории майя, науа (астеков) и инков. Видавець Купрієнко С.А.]

THE BIBLIOGRAPHY OF THE ORDER OF THE DRAGON OR THE ORDER OF THE UNDERGROUND TOWER OF BABEL

Abstract: *The topic of our article is the consideration of the bibliography of the Order of the Dragon or the Order of the Underground Tower of Babel in Western Ukraine (Carpathian Rus) founded by the Ukrainian theorist of (neo)paganism Vladimir Shaian in the 1930s. It is here that the novelty of our work lies, because the bibliography of this Order is something unknown and unstudied in the scientific literature. Its related to questions and topics such as the definition of good and evil, comparative mythology, Slavic (Bulgarian) history, Bible, etc.*

Keywords: Bibliography; Vladimir Shaian; neopaganism; Order of the Dragon; Carpathian Rus

Stylianos Kapatos, PhD

National and Kapodistrian University of Athens

Ilioupolis, Greece

E-mail: stylianoskopatos1403@gmail.com